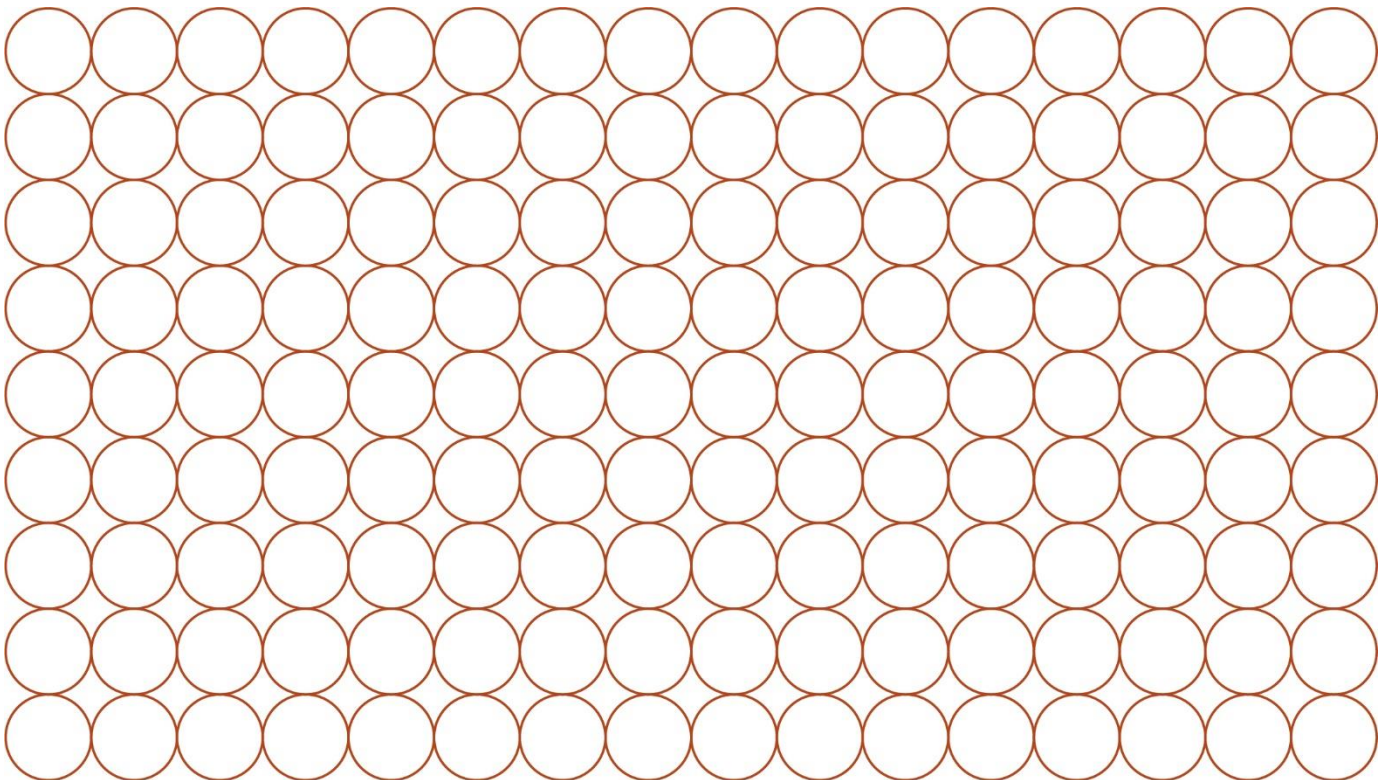

Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd

Grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-461-3

Skolverket, Stockholm 2022

Innehåll

Inledning	4
Om skolämnet slöjd	5
Kommentarer till kursplanens syfte.....	6
Kursplanens långsiktiga mål	10
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	11
Innehållet i ämnet slöjd	11
Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker	11
Slöjdens arbetsprocesser	14
Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling	15
Kommentarer till kursplanens betygskriterier	17
Betygskriterierna i ämnet slöjd.....	18

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Om skolämnet slöjd

Ämnet slöjds ställning i skolan bygger på dess bidrag till en allsidig personlig utveckling och utvecklingen av förmågor som varje individ har användning av och som är till nytta för samhället i stort. Förmågan att formge, framställa och uttrycka sig med föremål skänker tillfredsställelse och är en del av människans bildning.

Undervisningen i slöjd bidrar till att utveckla elevernas förmåga att formge och framställa föremål för olika praktiska och estetiska ändamål. I undervisningen arbetar eleverna främst med material som metall, textil och trä, men också med andra material och olika materialkombinationer. Med hjälp av olika verktyg, redskap och maskiner lär sig eleverna att uppfatta de möjligheter och begränsningar som olika material erbjuder.

Genom elevernas möte med slöjd i alla dess former skapas förståelse för hur materialval, bearbetning, tekniker och konstruktion påverkar ett föremåls form, funktion och bruksvärde. Arbetsprocessen kan vara fastslagen på förhand genom ritningar, mönster och instruktioner, den kan vara ett resultat av elevernas egna uppslag och idéer eller så kan den utgå från en uppgift eller en utmaning från läraren.

Undervisningen i slöjd bidrar också till att stärka elevernas förmåga att utveckla idéer, att efter överväganden framställa ett föremål och att reflektera över arbetsprocessen och resultatet. Eleverna skapar en inre bild, ofta med stöd av en skiss eller en modell av ett föremål, som de därefter även kan tillverka. Under arbetsprocesserna blir eleverna alltmer förtrogna med olika material och tekniker, utvecklar medvetenhet om problem som kan uppstå under arbetets gång, samt tränar på olika sätt att hantera dessa. Eleverna lär sig därigenom att experimentera, göra medvetna val, arbeta målmedvetet och dra lärdom av sina erfarenheter.

Slöjdämnet levandegör olika hantverk samtidigt som det tillvaratar tekniker och formspråk som gått i arv från tidigare generationer eller som genom migration och globalisering blivit en del av vår kultur. På så sätt bidrar undervisningen till att utveckla elevernas medvetenhet om kulturarvet. Eleverna uppmärksammas på hur slöjden används i samhället och påverkar vår vardag, bland annat i frågor som rör hållbar utveckling. Det handlar exempelvis om att göra medvetna val av material utifrån deras miljöpåverkan vid framställning och hur de kan återvinnas. Även resurshushållning genom återbruk, reparation och vård av material och föremål får allt större uppmärksamhet i vårt samhälle.

Det är utifrån denna syn på slöjdande som skolämnet slöjd är uppbyggt.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna.

Formge och framställa föremål

Undervisningen i slöjd syftar till att eleverna ska utveckla förmågan att *formge och framställa föremål genom att arbeta med olika material och hantverkstekniker*. Detta syfte har en tydlig koppling till det första långsiktiga målet i ämnet. Med kunskaper i att formge och framställa avses kunskaper i att hantera redskap, verktyg, maskiner och material, liksom kunskaper om olika tekniker, formgivning och färgvalens betydelse för det sammantagna resultatet.

Ett kunskaper i att formge och framställa handlar också om att utveckla föreställningsförmåga och kunna visualisera. Det innebär även att göra medvetna val med tanke på material, framställningsmetod, konstruktion, funktion och uttryck. Kunskaper i att formge och framställa handlar därigenom i stor utsträckning om att använda sig av egna och andras tidigare slöjdfarenheter.

Tanke, sinnesupplevelse och handling

Kursplanen betonar att eleverna ska få möjlighet att utveckla *sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar*. En central tanke bakom detta är idén om erfarenhets- och handlingsbaserat lärande. Slöjd tillhör de kunskapsfält som vilar på en praktisk kunskapsstradition. I slöjd kan eleverna inte alltid göra exakt som de lärt sig utan de måste anpassa varje handling till den aktuella situationen. Eleverna skaffar sig på så sätt kunskaper i form av erfarenheter. Handlingarna leder till att eleverna ställer frågor: ”Varför blir det så här?” eller ”Varför funkar inte detta?”. Svaren på dessa frågor, kombinerat med ytterligare erfarenheter, leder till ny kunskap och förståelse för orsakssamband.

Som en följd av ovanstående resonemang är det omöjligt att lära sig slöjda genom att läsa texter eller att enbart titta på när någon annan gör något. Då kan man i bästa fall skaffa sig kunskaper **om** slöjd. Det är bara genom att själv arbeta i olika material med verktyg, redskap och maskiner som erfarenheterna kommer, lärande sker och man kan utveckla kunskaper **i** och **genom** slöjd. Kunskaperna bekräftas ytterligare genom reflektion, genom att de egna erfarenheterna diskuteras och bekräftas i samtal eller genom att arbetet dokumenteras på olika sätt.

Färg, form och funktion

Eleverna ska även ges förutsättningar att arbeta med *färg, form och funktion för att skapa olika estetiska och kulturella uttryck*. Detta kan handla om att ändra ett uttryck genom att göra medvetna val av färg, form och konstruktionssätt. Det kan också röra sig om hur ett föremåls funktion kan utvecklas och ändras beroende på val av material och teknik.

Utveckla idéer, överväga lösningar och framställa

I den andra delen av syftetexten, som har kopplingar till det andra långsiktiga målet, skriver kursplanen att eleverna ska ges förutsättningar *att utveckla idéer samt överväga olika lösningar och tillvägagångssätt i slöjdarbetet*.

Att *utveckla idéer* syftar på själva utvecklings- och idéarbetet. Eleverna kan få egna idéer bland annat genom att iaktta fenomen, bilder och föremål i omgivningen. Idéutvecklingen kan också ta avstamp i en given uppgift där ett problem, ett behov, ett material eller en teknik kan vara utgångspunkt.

Att *överväga olika lösningar och tillvägagångssätt* avser de val och prioriteringar som eleverna gör utifrån sina kunskaper och erfarenheter före och under arbetet. Det kan till exempel handla om val av material, teknik, verktyg, form, färg och konstruktionssätt.

Det är viktigt att undervisningen även har fokus på idéutveckling, överväganden och medvetna val innan framställningen av ett föremål inleds för att balansera ett annars alltför stort fokus på elevernas görande. Med fokus på elevernas olika överväganden utvecklas deras förståelse för olika alternativ och dess följder.

Nyfikenhet, lust och kreativitet

Undervisningen i slöjd ska väcka *nyfikenhet och lust att undersöka och experimentera med olika material, hantverkstekniker och uttryck, samt att ta sig an uppgifter på ett kreativt sätt*. Material kan vara traditionella slöjdmaterial såsom metall, textil och trä men även nyare typer av material, till exempel plast och digitala material, och återanvända material.

Skrivningarna i kursplanen syftar på ett förhållningssätt som innefattar självtillit, idériakedom, vilja att pröva, handlingsberedskap samt samarbets- och kommunikationsförmåga – det vill säga att se möjligheter och lösningar och omsätta idéer i handling. I slöjdundervisningen finns möjligheter att träna och utveckla nyfikenhet, lust och kreativitet, liksom förmågan att fatta egna beslut och förstå konsekvenserna av dem.

Slöjd från olika kulturer och tidsperioder

I undervisningen ska eleverna få möta *såväl äldre tiders hantverksföremål och slöjdtraditioner som nutida design för att inspireras i det egna skapandet*. Detta är ett sätt att placera in slöjden i ett sammanhang och vidga perspektivet på vad slöjd kan vara. Samtidigt syftar skrivningen till att belysa det faktum att vi lever i en globaliserad värld.

Mötet med historiska och samtida föremål från olika kulturer kan också bidra med idéer och inspiration till det egna skapandet. Det är ett sätt att få inspiration i riktning mot att utveckla ett framtida personligt formspråk. Mötet med föremål från olika nutida och historiska kulturer ska alltså inte ses som enbart analytiska och teoretiska inslag i kursplanen. De ska också förstås som en utgångspunkt för eget skapande.

Slöjdens begrepp

Kursplanen betonar genomgående reflektion för att uppmärksamma lärandet i och genom görandet. Det förutsätter ett språk och en begreppsapparat. Ett syfte med undervisningen i slöjd är därför att eleverna ska utveckla förmågan att *använda slöjdspecifika begrepp som beskriver arbetsprocesser, material, verktyg och hantverkstekniker*. Att kunna uttrycka sig med slöjdspecifika begrepp är viktigt för att fördjupa lärandet. De slöjdspecifika begreppen berikar också det allmänna ordförrådet och gör det lättare att kommunicera med andra. Att ha ett rikt språk för att kunna beskriva och sätta ord på vad man känt och tänkt i samband med en estetisk upplevelse är också betydelsefullt. Det gäller både för den egna personliga utvecklingen och för att kunna göra sig förstådd av andra.

Reflektera över arbetsprocesser och resultat

I den tredje delen av syftestexten, som har kopplingar till det tredje långsiktiga målet, lyfter kursplanen fram att eleverna ska ges möjligheter *att reflektera över arbetsprocesser och resultat för att fördjupa sitt lärande*. Reflektion är en mycket väsentlig del av arbetsprocessen i slöjd. Att reflektera över arbetsprocesser innebär att inför och under en arbetsprocess kunna föreställa sig och beskriva effekter av olika handlingar. Det kan också vara att i efterhand analysera vad som har hänt under processens förlopp och hur den egna arbetsinsatsen har påverkat resultatet. Det är även en övning i att formulera egna uppfattningar om slöjdföremålens estetiska eller kulturella uttryck samt på vilket sätt ett material eller slöjdarbete påverkar miljön.

Reflektionen är således central före och under arbetsprocessen såväl som efter själva framställningen. Om reflektionen inom ett arbetsområde reduceras till enbart ett avslutande reflektionstillfälle kan det lätt få karaktären av en ensidig redovisning av vad som gjorts. En reflektion innefattar inte bara frågan vad, utan också hur och inte minst olika aspekter av varför. Det kan till exempel handla om

överbägda alternativ och motiv samt gjorda erfarenheter och kopplingar till tidigare eller kommande arbeten. Genom att inte bara fokusera på bara vad som gjorts utan också på hur och varför, kan man som lärare bidra till elevernas lärande i och genom slöjd.

Välja och hantera material för en hållbar utveckling

Genom att utveckla kunskaper om våra vanligaste material, var de kommer ifrån och hur de förädlas får individen förutsättningar att agera mer miljövänligt. Kursplanen anger därför att eleverna ska ges möjligheter att utveckla förmågan att *välja och hantera material för att främja hållbar utveckling*. Kunskaper om olika material och deras inverkan på miljön kan underlätta människans anpassning till ett mer miljövänligt samhälle där jordens resurser kan tas till vara på ett bättre sätt. Slöjdundervisningen har därigenom tydliga kopplingar till en hållbar utveckling.

Arbetsmiljö och säkerhetsfrågor

Ett syfte med undervisningen i slöjd är också att eleverna ska utveckla *kunskaper om arbetsmiljö och säkerhetsfrågor*. Frågor om arbetsmiljö och säkerhet är centrala vid åtskilliga typer av slöjdarbete. Många av de verktyg, redskap och maskiner som används vid slöjdande kräver ett säkerhetstänkande. Att vara medveten om ergonomi och arbetsmiljö, som till exempel arbetsställningar vid slöjdande, är också betydelsefullt för att undvika skador. I skolsammanhang arbetar man ofta många tillsammans i verkstadsliknande miljöer. Att då kunna ta hänsyn och samarbeta är centralt ur både arbetsmiljö- och säkerhetssynpunkt.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet slöjd är:

- *förmåga att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker,*
- *förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet, och*
- *förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan de kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 1–3 att eleverna ska möta innehållet *några slöjdmaterials ursprung och miljöpåverkan, till exempel ståltråd, ull och furu*. Det innebär att några olika slöjdmaterials ursprung och miljöpåverkan är obligatoriskt innehåll under årskurserna 1–3. Däremot kan undervisningen lika väl som att behandla ståltråd, ull och furu ta upp tenstråd, bomull, ene eller andra material för att få kunskaper om dessa materials ursprung och miljöpåverkan.

Innehållet i ämnet slöjd

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de tre kunskapsområdena ”Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker”, ”Slöjdens arbetsprocesser” och ”Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling”. Dessa tre kunskapsområden sammanfattar slöjdamnets innehållsliga kärna. Här ingår hantverksskunnandet, processkunskaperna och de möjligheter till kommunikation som finns i slöjdens traditioner och material samt slöjdens betydelse för hållbar utveckling.

Nedan kommenteras det centrala innehållet med utgångspunkt i de tre kunskapsområdena.

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker

Det här kunskapsområdet lyfter fram ämnets material, verktyg, redskap, maskiner och hantverkstekniker. Innehållet knyter an till det långsiktiga mål som handlar om att eleverna ska utveckla förmåga *att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker*.

Material

Kursplanens centrala innehåll lyfter fram materialen *metall, textil och trä*. Anledningen är dels att slöjdande alltid handlar om någon form av materialhantering eller bearbetning, dels att det är de material som vi alla klär oss i och omger oss med i våra bostäder. I kombinationen av dessa tre material ligger även pedagogiska värden, därför ska eleverna under årskurserna 1–6 lära sig att urskilja olika materials *egenskaper och användningsområden* såsom uppbyggnad och hållbarhet.

I årskurserna 4–9 ska läraren även ta upp *andra material* än metall, textil och trä. Kursplanen anger dock inte vilka andra material som ska föras in i slöjdundervisningen. Det är samma skrivning för årskurserna 4–6 som för 7–9, men det är möjligt att skapa progression genom breddning och fördjupning, exempelvis i vilka material som används ihop med vilka verktyg, redskap och maskiner. Det är också möjligt att skapa progression i vilken svårighetsgrad av hantverksteknik som eleverna får möta.

I årskurserna 4–9 är materialens *kombinationsmöjligheter med varandra* ett område som undervisningen ska behandla. Det kan till exempel handla om kombinationer av olika typer av material eller av nyproducerade och återanvända material. Här kan även många materialkombinationer förekomma, till exempel ull och plåt, textil och glas, betong och trä, eller återbrukade elektronikkomponenter och plaster av olika slag. Dessutom kan digital teknik användas i kombination med materialen, till exempel konduktiv tråd, dioder eller kretsar.

Verktyg, redskap och maskiner

Verktyg, redskap och maskiner (maskiner från årskurserna 4–6), *hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt* är centralt innehåll under hela grundskoletiden.

Slöjdläraren beslutar om hur progressionen ser ut utifrån sin planering av undervisningen, elevgruppen och lokala förutsättningar. Det viktiga, sett ur grundskoletidens perspektiv, är att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla både bredare och djupare kunskaper om olika verktyg, redskap och maskiner, deras användning, möjligheter och begränsningar. Samtidigt får eleverna också möjligheter till en allt större begreppsrepertoar genom att verktygen, redskapen och maskinerna benämns.

Kursplanen anger att eleverna genom hela grundskoletiden ska möta ett innehåll som handlar om hur man *på ett säkert och ändamålsenligt sätt* kan använda verktyg, redskap och maskiner. Det är särskilt viktigt med tanke på att varken utrustningen i slöjdsalarna eller alla verktyg är anpassade till de yngre eleverna. Att lära sig att använda verktygen på ett ändamålsenligt sätt, att inta rätt arbetsställningar och att skydda sig mot till exempel dammpartiklar är också väsentligt för att undvika skador, både vid slöjdarbete och i andra sammanhang.

Hantverkstekniker

Kursplanen anger inte vilka, eller hur många, hantverkstekniker som ska behandlas i undervisningen. Den anger inte heller i vilken ordning olika tekniker ska tas upp. Däremot beskrivs en progression i förhållande till det lokala val av tekniker som görs: från *några enkla former av hantverkstekniker* (årskurserna 1–3), till *enkla former av hantverkstekniker* (årskurserna 4–6), och vidare till *utvecklade former av hantverkstekniker* (årskurserna 7–9).

Det kan i alla årskurser handla om att möta samma hantverksteknik, men med olika svårighetsgrad. Vilka tekniker man väljer och i vilken utsträckning dessa ska vara gemensamma fattar läraren beslut om. Det beslutet påverkas till exempel av hur slöjdundervisningen är organiserad, vilka uppgifter eleverna arbetar med och vilka långsiktiga mål som står i fokus för olika delar av undervisningen.

I samband med mötet med hantverkstekniker ska eleverna i alla årskurser även få möta *begrepp som används i samband med dessa*. Det här innebär att utveckla en slöjdspecifik terminologi för att fördjupa det egna lärandet och underlätta kommunikationen med andra.

Skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar

När man arbetar i slöjdmaterial med hjälp av verktyg och hantverkstekniker fordras olika typer av skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar. I årskurserna 1–3 ska *enkla skisser och arbetsbeskrivningar, hur de kan förstås och följas* ingå i slöjdundervisningen. I årskurserna 4–6 utvidgas detta till *skisser, mönster och arbetsbeskrivningar, hur de kan förstås och följas* och i årskurserna 7–9 ska *två- och tredimensionella skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar, skapade såväl med som utan digitala verktyg* behandlas.

Skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar kan vara av olika slag. De kan utgöras av allt från enkla skriftliga eller illustrerade arbetsbeskrivningar och idéskisser till skalenliga ritningar och tredimensionella modeller. Progressionen ligger i att kunna göra enkla skisser och arbeta efter enkla instruktioner i de tidiga skolåren, till att eleverna i de senare skolåren i större utsträckning ska lära sig använda skisser och modeller för idéutveckling och för att mer generellt tolka olika typer av beskrivningar. Exempel på digitala verktyg kan vara ritprogram, 3D-animering och modellering samt verktyg för designskapande.

Alla typer av skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar passar inte för alla typer av slöjdarbeten. Därför är det viktigt att eleverna får varierade utgångspunkter för arbetet. På så vis lär sig eleverna att använda och utveckla förståelse för olika typer av arbetsbeskrivningar, skisser, mönster och modeller. En skalenlig modell av en hylla kan till exempel vara ett bra redskap för att överväga proportioner mellan de olika delarna. Däremot kanske ett blivande klädesplagg bättre skissas och planeras genom att man jämför olika färgkombinationer med hjälp av ett digitalt ritprogram eller ett program för designskapande.

Slöjdens arbetsprocesser

Kunskapsområdet ”Slöjdens arbetsprocesser” behandlar ett slöjdarbetes olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion. Området har tydliga kopplingar till alla de tre långsiktiga målen, eftersom det ringar in hela arbetsprocessen i slöjd. Den innehåller såväl en kreativ del som en produktionsdel och reflektion under hela processen. När eleverna slöjdar får de lära sig att förhålla sig till de olika delarna i processen och att driva sitt arbete framåt, från idé till färdigt slöjdföremål.

Slöjdarbetets olika delar

I det centrala innehållet lyfts slöjdarbetets olika delar fram: *idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion*. För eleverna i årskurserna 4–6 handlar det även om *hur delarna i arbetsprocessen samverkar till en helhet* och för årskurserna 7–9 *hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet*. Avsikten med att bryta ut arbetsprocessens olika delar är att tydligare beskriva de faktiska delarna och därmed minska risken att någon del faller bort i undervisningen.

Reflektioner under och i samband med slöjdarbeten kan med fördel ske i muntlig form genom samtal mellan elever i grupp eller mellan elev och lärare. Reflektioner kan också göras i ord och bild, både analogt och digitalt.

Undersökande

För att kunna slöjda räcker det inte med att lära sig faktakunskaper och handgrepp. Eleverna måste också förstå i vilken ordning och på vilket sätt olika material, verktyg och tekniker kan kombineras. Det är också viktigt att lära sig både experimentellt och mer systematiskt undersökande arbetssätt och hur man driver sitt arbete framåt. Det är en förutsättning för att eleverna ska bli mer självständiga och kunna göra egna bedömningar, våga ta risker och därmed uppnå slöjdkunskaper på en mer medveten nivå.

Under årskurserna 1–3 ska eleverna få arbeta med *undersökande av olika materials egenskaper*. Elevernas repertoar när det gäller kunskaper om material utökas sedan gradvis genom att de under årskurserna 4–6 ges möjlighet till *undersökande av olika materials egenskaper och användbarhet i det egna slöjdarbetet*.

I grundskolans högre årskurser vidgas det undersökande arbetet till ett mer systematiskt undersökande. I årskurserna 7–9 handlar det om *undersökande av olika material och hantverkstekniker utifrån deras kombinations- och konstruktionsmöjligheter*. Detta innebär en breddning och fördjupning av tidigare kunskaper. Eleverna har nu nått en viss nivå av slöjdkunskaper, vilket ger en grund för dem att pröva olika möjligheter och alternativa lösningar. Progressionen i innehållet ligger i att gå från undersökande, kanske gemensamt, i de lägre årskurserna till ett mera systematiskt prövande och omprövande förhållningssätt i de högre årskurserna.

Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling

Kunskapsområdet ”Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling” lyfter fram inspirationskällor och förebilder för elevens eget skapande. Det lyfter också fram vad olika slöjdföremål kommunicerar. Detta är ett innehåll som handlar både om att utveckla kunskaper för att kunna tolka föremåls uttryck, och om att kunna använda sig av dessa kunskaper i det egna skapandet. Här finns också olika materials ursprung och deras miljöpåverkan. På så sätt kan slöjden bidra med kunskaper om olika sätt att ta till vara och återbruka. Innehållet i kunskapsområdet har beröringspunkter med alla tre långsiktiga mål i kursplanen.

Inspirationskällor och förebilder

I det centrala innehållet beskrivs olika typer av inspirationskällor och förebilder för eget skapande. Avsikten är att eleverna ska kunna använda olika utgångspunkter i sitt arbete, vilket bland annat kan utveckla deras färg- och formspråk.

Kursplanen anger *bilder, föremål och andra inspirationskällor för det egna skapandet* i årskurserna 1–3 samt *hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer* i årskurserna 4–6. I årskurserna 7–9 finns innehållet *design, mode, konsthantverk och hemslöjd från olika kulturer och tider* som obligatoriska utgångspunkter i undervisningen. De bilder och föremål som används kan utgå från elevernas egna intressen. Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer kan innebära att lyfta fram lokala traditioner och kulturer lika väl som nationella och internationella, till exempel den samiska slöjden eller andra urfolks slöjdtraditioner. Design, mode, konsthantverk och hemslöjd kan komma in i undervisningen på många olika sätt, till exempel genom att involvera närsamhället och på så sätt hämta inspiration utanför skolan.

Progressionen över stadierna ligger i att gå från det enkla till det mer sammansatta och i att föra in allt fler inspirationskällor och förebilder som utgångspunkt för elevernas slöjdarbeten.

Slöjdföremåls uttryck

Genom grundskoletiden ska eleverna bli bekanta med hur färg, form och material används för att uttrycka något. Utifrån grundläggande kunskaper om färg, form och material ska eleverna ges möjligheter att pröva och utveckla förståelse för möjligheter och begränsningar samt för hur man medvetet kan skapa olika uttryck.

I årskurserna 4–6 handlar det om *hur färg, form och material bidrar till olika uttryck* hos slöjdföremål. I årskurserna 7–9 om *hur färg, form och material kan kombineras för att skapa personliga uttryck i egna slöjdföremål*. Progressionen går från hur färg, form och material kan kombineras för att skapa ett tydligare uttryck till att fokusera mer på det egna skapandet och det personliga uttrycket i

de senare årskurserna. I årskurserna 1–3 finns ingen motsvarighet till detta innehåll men det hindrar inte, om läraren anser det lämpligt, att man tar upp det här området redan i de lägre åldrarna.

Materials ursprung, miljöpåverkan samt resurshushållning

I slöjdens centrala innehåll ingår också olika materials ursprung och deras miljöpåverkan, vilket är en del av slöjdens bidrag i arbetet för ett hållbart samhälle. I årskurserna 1–3 ska eleverna utveckla kunskaper om *några slöjdmaterials ursprung och miljöpåverkan* samt om *resurshushållning vid användning av material* i slöjdarbetet. Detta innehåll lägger en grund för att i årskurserna 4–6 kunna utveckla kunskaper om *slöjdmaterials ursprung, framställning och miljöpåverkan* samt om *resurshushållning genom återbruk av material*. Det kan exempelvis handla om hur man kan vara sparsam vid användningen av material eller hur man kan reparera och återanvända dem.

I årskurserna 7–9 får eleverna en vidgad materialkunskap genom att kursplanen lyfter fram *jämförelser mellan olika slöjdmaterial utifrån deras kvalitet och påverkan på miljön* samt *resurshushållning genom återbruk, reparation samt vård av material och föremål*. Här ligger fokus på hur materialen har producerats och transporterats och hur det påverkar människor och miljö, men även på hur man som individ kan bidra till hållbar utveckling genom resurshushållning.

Kommentarer till kursplanens betygskriterier

Betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Betygskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara omdömen i den individuella utvecklingsplanen, för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller särskilt stöd. Ett annat skäl kan vara att säkerställa att eleverna får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till betygskriterierna. I de årskurser betyg sätts använder läraren betygskriterierna som ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen.

Betygskriterier

Betygskriterier används för betygssättning i vissa årskurser. Läraren fäster vid betygssättningen mer vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också mer vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleverna fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleverna att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det dock uppenbart att progressionen bärs av det centrala innehållet som skiljer sig åt mellan olika stadier, och att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammanfattande bedömning vid betygssättning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleverna har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygsriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygsriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Betygsriterierna i ämnet slöjd

Slöjd är ett ämne där undervisningen ofta organiseras genom uppdelning i textilslöjd och trä- och metallslöjd. Även om man väljer att organisera slöjdundervisningen utifrån denna uppdelning i materialinriktningar görs ingen skillnad på olika material vid betygssättningen. Det innebär att två lärare med varsin materialinriktning tillsammans kan komma fram till att de har tillräckligt underlag för att sätta ett högt betyg även om underlaget främst är hämtat inom en av materialinriktningarna.

Betygsriterierna är indelade i tre stycken.

- Det första stycket utgår från det första långsiktiga målet som handlar om formgivning och framställning.
- Det andra stycket utgår från det andra långsiktiga målet som handlar om idéutveckling och överväganden.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om reflektion över arbetsprocess och resultat.

Förmåga att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker

Formuleringarna i det första stycket i betygsriterierna (som återges nedan) avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens kunnande på hantverksområdet. Detta kommer till uttryck genom kvaliteten i elevens formgivning och framställning, vilket syftar på görandet, eller själva hantverket. Det innebär att bedömningen grundas på till exempel observationer och handledningssituationer under arbetets gång, inte enbart på resultatet i form av ett färdigt slöjdföremål eller arbetsprov.

Årskurs 6: *Eleven formger och framställer på ett **delvis genomarbetat/genomarbetat/väl genomarbetat** sätt enkla slöjdföremål i olika material och med enkla hantverkstekniker.*

Årskurs 9: *Eleven formger och framställer slöjdföremål på ett **delvis genomarbetat/genomarbetat/väl genomarbetat** sätt.*

Formuleringarna ovan avser att rikta bedömningsfokus mot olika aspekter av elevens arbete med formgivning och framställning. Till exempel kan en

formgivning där eleven bearbetar materialet med sikte mot en önskad funktion eller ett önskat uttryck premieras, jämfört med en formgivning där eleven gör en sparsam bearbetning av materialet utan anpassningar till tänkt funktion eller uttryck. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till aspekter som rör både det slutliga slöjdföremålet och framställningen av det. Det kan till exempel handla om kvalitetsaspekter hos det framställda slöjdföremålet, och elevens noggrannhet och skicklighet i de använda hantverksteknikerna. Det kan också gälla i vilken utsträckning eleven visar medvetenhet om materialvalens och metodvalens betydelse för det sammantagna resultatet.

Årskurs 6: *I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och i huvudsak fungerande/ändamålsenligt/ändamålsenligt och effektivt sätt.*

Årskurs 9: *I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt/ändamålsenligt sätt/ändamålsenligt sätt med precision.*

I det första styckets andra mening (som återges ovan) beskrivs även hur eleven använder verktyg. Det som bedöms är hur eleven väljer och använder för arbetet lämpliga verktyg och hantverkstekniker. Det kan till exempel handla om med vilken grad av ändamålsenlighet eleven kombinerar verktygen med metoder och material. Formuleringen innebär också att eleven, oavsett betygsnivå, ska använda aktuella verktyg, inklusive maskiner, med hänsyn till säkerhet och gällande föreskrifter.

Förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet

Formuleringarna i det andra stycket i betygskriterierna är avsedda att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens arbetssätt vid idéutveckling och överväganden, såväl innan framställningen startar som vid val av handlingsalternativ under arbetets gång.

Skrivningen om utvecklings- och idéarbete finns inte med i betygskriterierna i årskurs 6, där elevens idéutveckling i stället nämns tillsammans med slöjdarbetets syfte som en grund för val av tillvägagångssätt.

Årskurs 9: *Eleven utvecklar i viss/relativt stor/stor utsträckning idéer med utgångspunkt i inspirationskällor och **prövar då/prövar och omprövar då/prövar och omprövar då systematiskt** hur material och hantverkstekniker kan kombineras med hänsyn till föremålets form och funktion.*

Formuleringen ovan riktar bedömningen mot olika aspekter av elevens utvecklings- och idéarbete. Det innebär att bedömningen premierar om eleven tar fram motiverade eller utprovade förslag till utveckling, på egen hand eller i dialog med läraren, jämfört med om eleven i stor utsträckning förlitar sig på en förlaga eller beskrivning. Det kan till exempel handla om

- i vilken utsträckning eleven tar egna initiativ för att påverka formgivningen eller framställningen

- i vilken utsträckning eleven reflekterar över tänkbara materialkombinationer och hantverkstekniker
- i vilken grad eleven är målmedveten och metodisk i sitt provande, till exempel prövar och jämför material och hantverkstekniker med syfte att uppnå en önskad funktion eller ett önskat uttryck i stället för att söka fritt utan avsiktlig eller medveten riktning.

Årskurs 6: *Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven ett i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande tillvägagångssätt.*

Årskurs 9: *Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven ett i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande tillvägagångssätt och ger enkla/utvecklade/välutvecklade motiveringar till sina val.*

Formuleringen ovan avser att rikta lärarens bedömning mot tillvägagångssättet och de val och prioriteringar som eleven gör utifrån syftet med slöjdarbetet. Skrivningen rymmer också möjligheter för läraren att väga in hur eleven använder sitt utvecklings- eller idéarbete som grund för dessa val. Bedömningen premierar genomtänkta val som motiveras ur flera perspektiv, till exempel utifrån funktionella, estetiska eller miljömässiga prioriteringar.

Årskurs 6 och 9: *Under arbetsprocessen bidrar eleven till att formulera och välja handlingsalternativ/formulerar och väljer eleven handlingsalternativ som efter någon bearbetning leder framåt/formulerar och väljer eleven handlingsalternativ som leder framåt.*

Formuleringen ovan avser att rikta lärarens bedömning mot elevens val av handlingsalternativ under arbetet. Här kan läraren få bedömningsunderlag genom observationer och i dialog med och handledning av eleven. Bedömningen premierar i det avseendet om eleven själv kan föreslå ett sätt eller en åtgärd, i stället för att återkommande förlita sig på muntliga instruktioner som ges steg-för-steg av läraren.

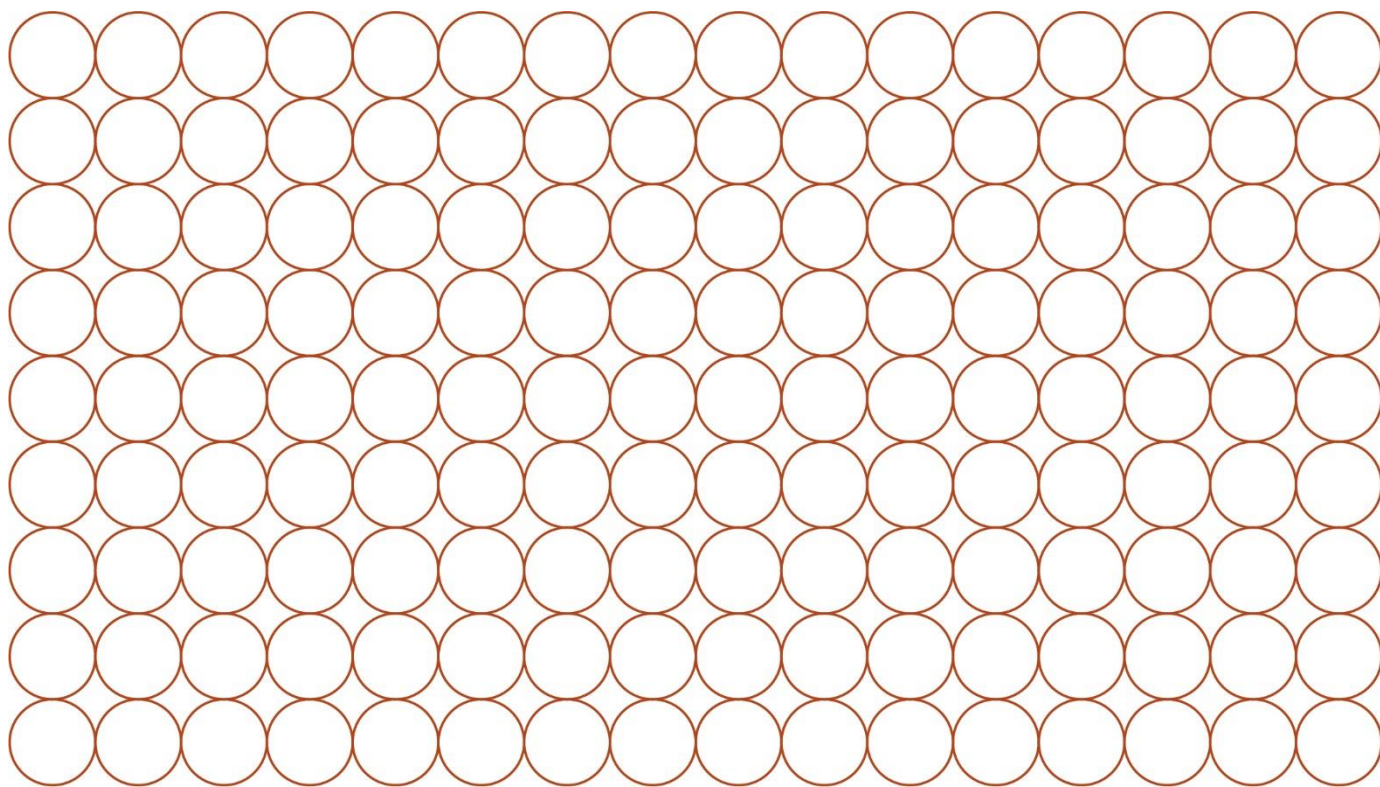
Förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling

Formuleringen i betygskriteriernas sista stycke fokuserar på elevens reflektioner både över arbetsprocessen och över hur processen påverkat resultatet. En elevs förmåga att reflektera kan komma till uttryck inför, under eller efter själva görandet. Den kan också visas på olika sätt, såsom muntligt, skriftligt eller i handling. Genom att inte styra läraren i valet av former för bedömning av elevens reflektion avser formuleringen att ge möjligheter till ett allsidigt och varierat bedömningsunderlag anpassat till skilda arbetsområden.

Årskurs 6: *Eleven beskriver på ett enkelt/utvecklat/välutvecklat sätt arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.*

Årskurs 9: *Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om arbetsprocessen och resultatet samt hur det genomförda arbetet har påverkat kvaliteten, uttrycket och miljön.*

Läraren kan i sin bedömning exempelvis ta hänsyn till om elevens reflektioner över arbetsprocessen är djupa och sakliga eller mer basala och subjektiva, samt i vilken grad eleven visar medvetenhet om vad som kännetecknar kvaliteten i utförande och resultat. Skrivningen i årskurs 9 är avsedd att bredda bedömningen till att, utöver kvalitetsaspekten, även omfatta elevens reflektioner över hur det genomförda arbetet har påverkat såväl uttrycket hos slöjdföremålet som miljön. Här kan läraren, utifrån vad som är relevant i ett aktuellt arbetsområde, väga in exempelvis elevens kännedom om materialens framställning och hållbarhet eller om hur valet av färg, form och material bidrar till uttrycket hos slöjdföremålet.

Skolverket

www.skolverket.se